

Vård- och omsorgsförvaltningen, Linköping kommun

Åsa Gärdegran Palmquist, Biträdande HR-chef, Avdelningschef HR stöd och kompetensförsörjning

Katarina Mattsson, Utvecklingsledare strategisk kompetensförsörjning

Socialstyrelsen

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2024/00226

Yttrande på remiss av betänkandet:**Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen (SOU 2024:9)****Sammanfattning**

Linköpings kommun ställer sig i huvudsak positiva till remissens förslag, bedömningar och intentioner. De belyser de aktuella utmaningar som kommunen erfar och beskrivs genom en grundlig analys och relevanta ställningstagande och förslag.

- Linköpings kommun *instämmer i förslaget* att Sverige bör arbeta för en förändring av artikel 31 i yrkeskvalifikationsdirektivet för att möjliggöra en mer flexibel och anpassad klinisk utbildning som bättre motsvarar behoven inom svensk hälso- och sjukvård.
- Linköpings kommun *instämmer delvis i förslaget* om harmonisering av handledarutbildningen, men uttrycker tveksamhet kring att uppnå fullständig harmonisering. Lärosätenas olika pedagogiska modeller som problembaserat lärande (PBL) bör kunna bevaras och beaktas i utformning av harmonisering samt har förslag på incitament för att uppnå att fler medarbetare uppnår den kompetens som handledarutbildning innebär.
- Linköpings kommun *instämmer delvis i förslaget* till finansieringsprincipen och menar att föreslagna ersättningsnivå är oskälig utifrån den arbetsinsats som krävs av verksamheten och mottagande handledare under VFU-perioden.
- Linköpings kommun *instämmer i behovet* av en starkare samordning mellan aktörerna, med tillägg att alla legitimerade yrken beaktas.
- Linköpings kommun *är positiv till förslaget* om ett nationellt VULF-avtal för vårdvetenskaplig utbildning som kompletteras med regionala avtal.
- Linköpings kommun *ställer sig delvis positiva* till att utöka förenade anställningar med ett förbehåll då vi anser att den dubbla anställningstillhörigheten hos både lärosäte och vårdgivare helt ska övergå till lärosätet under forskningsperioden.
- Linköpings kommun *instämmer i utredningens bedömning* att det finns flera hinder som behöver åtgärdas för att öka antalet platser för verksamhetsförlagd utbildning.

- Linköpings kommun *instämmer delvis i utredningens bedömning* att utvecklingen av ett nationellt IT-stöd för verksamhetsförlagd utbildning är nödvändigt för att förbättra planeringsprocessen och matchningen mellan studenter och VFU-platser. Beaktas bör göras att IT-stödet ska vara heltäckande kring arbetspraktik och inte specifikt för endast VFU för att uppnå en helhetsbild för mottagande verksamheter, därtill bör ägandeskapet ses över.
- Linköpings kommun *instämmer till största del i utredningens bedömning* att privata vårdgivares medverkan i utbildning bör främjas men inte regleras i lag.
- Linköpings kommun *instämmer i utredningens bedömning* av de positiva konsekvenserna av de föreslagna åtgärderna och understryker att dessa förändringar kan ha en positiv inverkan på kompetensförsörjning, kvalitet på utbildningen och på patientsäkerheten samt slutligen på vårdkvaliteten.

Synpunkter och förklaringar på ställningstagande

3.1 Simulering ska räknas som VFU

Linköpings kommun *instämmer i förslaget* att Sverige bör arbeta för en förändring av artikel 31 i yrkeskvalifikationsdirektivet för att möjliggöra en mer flexibel och anpassad klinisk utbildning som bättre motsvarar behoven inom svensk hälso- och sjukvård.

Simulering ges möjlighet att bättre kunna förbereda studenter inför VFU och den kommande yrkets arbetsuppgifter genom en riskfri mängdträning. På så sätt stärks studenten i sin färdighetsträning och kan känna sig tryggare och uppnå högre kompetens innan de går ut på VFU i klinisk miljö. Den omfattning av mängdträning som studenterna behöver genomgå är varken möjlig eller lämplig att utföra i den direkta kliniska miljön på patienter/vårdtagare.

Genom förstärkt färdighetsträning i en riskfri miljö säkerställs att framtida sjuksköterskor är väl förberedda för att utföra patientvård säkert och effektivt. Simuleringsövningar bidrar till ökad kvalitet och en effektiv resursanvändning som medför att studentens förmåga att koppla samman teoretisk kunskap och praktisk tillämpning stärks.

4.4Handledning i verksamhetsförlagd utbildning

4.4.1Handledarutbildning

Linköpings kommun ställer sig i grunden positiv till nationell enhetlig och harmoniserad utbildning för handledare, men uttrycker tveksamhet kring att uppnå fullständig harmonisering samt har förslag på incitament för att uppnå att fler medarbetare uppnår den kompetens som handledarutbildning innebär.

Med en total harmonisering riskeras att de olika lärosätenas olika pedagogiska modeller som till exempel problembaserat lärande (PBL). De olika utarbetade pedagogiska modellerna som

lärosätena bedriver, både i teoretisk och klinisk undervisning, bedömer Linköpings kommun som viktigt att bevara för att säkerställa pedagogisk kontinuitet och kvalitet.

Utifrån de befintliga pedagogiska utbildningsmodellerna finns även ett behov av att lokalanpassa handledarutbildning. Nationella riktlinjer för handledarutbildning bör tillåta viss variation för lokala anpassningar som stödjer befintliga pedagogiska modeller, vilket är avgörande för att upprätthålla utbildningskvaliteten.

Handledarutbildning är en viktig del att säkerställa en god kvalitet på studenternas VFU. Dock utgör ett baskrav på 7,5 hp en risk att skickliga sjuksköterskor som saknar utbildningen utestängs från handledarrollen.

En viktig förutsättning som inte nämns i utredningen är möjligheten för handledare att genomföra handledarutbildning inom ramen för ordinarie arbetstid. Detta ser Linköpings kommun som en förutsättning för att uppnå önskad kvalitet och föreslår att verksamheterna får ersättning för medarbetarnas studietid likt äldreomsorgslyftet för studietiden under handledarutbildningen, vilket skulle öka möjligheten att utbilda medarbetare på arbetstid.

Linköpings kommun föreslår att vid utformningen av harmoniserad handledarutbildning lägger till en delkurs på 1,5 hp i grundutbildningen på sjuksköterskeprogrammet, som innehåller pedagogik och handledning. På så sätt skulle samtliga sjuksköterskor kunna uppnå kraven för att vara bashandledare redan vid examen. För de som redan är färdiga sjuksköterskor föreslås en digital grundutbildning erbjudas på 1,5 hp för handledare. För att bli huvudhandledare föreslås 7,5 hp påbyggnadsutbildning med innehåll som pedagogik, handledning och ledarskap. I yrkesrollen ingår att handleda både befintlig personal och leda multiprofessionella team samt handleda VFU-studenter, utbildningen behöver matchas mot verksamheternas krav och förväntningar för att uppnå önskad kvalitet på handledningen.

4.6.4 Dimensionering och ekonomisk ersättning

Utifrån den föreslagna finansieringsprincipen ställer sig Linköpings kommun tveksam till den ersättningsnivå som föreslås då den är oskälig utifrån den arbetsinsats som krävs av verksamheten och mottagande handledare under VFU-perioden. Ersättningsnivån föreslås höjas ytterligare för att komma i relevant nivå.

5 Hinder för fler platser för verksamhetsförlagd utbildning av god kvalitet

Linköpings kommun *instämmer i utredningens* bedömning att det finns flera hinder som behöver åtgärdas för att öka antalet platser för verksamhetsförlagd utbildning. Bland annat är bristen på samordning mellan olika aktörer och otillräckliga ekonomiska villkor betydande utmaningar som kräver gemensamma insatser.

5.1 Brist på samordning mellan aktörer

Linköpings kommun styrker behov av en starkare samordning mellan aktörerna, med tillägget att samtliga legitimerade yrken beaktas.

5.10 Ökad harmonisering i bedömning

Linköpings kommun ställer sig positiva till utredningens förslag att Nationella vårdkompetensrådet bör ges i uppdrag av regeringen att verka för en ökad harmonisering av bedömningsmetod och bedömningskriterier. Genom en nationell överenskommelse kan en mer enhetlig och rättvis bedömning uppnås oavsett lärosäte och en mer nationell jämförbar nivå som tydliggör vilka kunskaper och färdigheter som de nyexaminerade sjuksköterskorna kan förväntas att besitta. En harmonisering underlättar även mottagandet av VFU-studenter från olika lärosäten.

En utmaning med harmoniseringen är vikten av att utforma lättförståeliga och genomförbara bedömningskriterier som tar hänsyn till den hantering som medföljer för handledande sjuksköterskor. Beaktande bör även tas för den utökade VFU som yrkeskvalifikationsdirektivet medför och balanseras mot den ökade arbetsbelastning som medför på verksamheterna och handledarna. Bedömningskriterierna bör utformas i samverkan med klinisk verksamhet för att säkerställa relevans och användbarhet.

5.3 Verksamhetsförlagd utbildning bedrivs i för få typer av verksamheter

Linköpings kommun anser att den verksamhetsförlagda utbildningen ska bedrivas inom all vård och omsorg i den kommunala verksamheten, då även inom hälso- och sjukvården i ordinärt boende. I SOU 2020:19 *“God och nära vård En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem”* framgår att det är allt fler som får vård i det ordinära boendet och att det är allt färre som får beviljade platser i särskilt boende, vilket innebär att allt mer hälso- och sjukvård bedrivs och kommer att bedrivas i den enskildes ordinära boende. Utredningen visar också på att förtydliga och byta ut begreppet hemsjukvård till *“Hälso- och sjukvård i hemmet”* för att tydliggöra att det är samma hälso- och sjukvård som utförs oavsett plats den bedrivs på. Detta borde också speglas i den verksamhetsförlagda utbildningen genom att studenten redan i sin första verksamhetsförlagda utbildning går bredvid omsorgspersonal i ordinärt boende. I det ordinära boendet förekommer stor del av ensamarbete, oavsett yrkeskategori, vilket medför att personalen också tar mer självständiga beslut, både vad gäller egen insats och bedömning av om legitimerad personal behöver påkallas. Erfarenheten kommer särskilt värdesättas när den färdiga sjuksköterskan sedan kommer ut i arbete.

6 VULF Avtalet

Linköpings kommun ställer sig positiva till utredningens förslag att inrätta ett VULF-avtal för vårdvetenskaplig utbildning som kompletteras med regionala avtal, genom föreslagna modell D, och de förslag på åtgärder på såväl nationell som regional nivå som föreslås, med förbehåll att samtliga legitimerade yrken ska omfattas för att uppnå likvärdighet, tydlighet och stabilitet.

Ett nationellt avtal klargör ansvar och förväntningar på både vårdgivare och lärosäten och stabiliteten som ett tillsvidareavtal ger bidrar till långsiktig planering och resurstilldelning. VULF-avtalet bör ha en nationell styrning men implementeras regionalt genom avtalsnoder. Föreslagna modeller inkluderar att de regioner som är centrala i ALF-avtalet, vilket möjliggör att befintliga strukturer nyttjas för en effektiv samordning.

Risker med VULF-avtalet är att en komplex implementering uppstår som kräver koordination och samarbete mellan många olika parter vilket är både komplicerat och resurskrävande. Skillnader i hur regioner och kommuner är organiserade kan leda till stora variationer på efterlevnad och genomförande inom landet. Det är viktigt att avtalet inkluderar samtliga aktörer som berörs och inte fokuserar på regionerna då kommuner och privata vårdgivare har en viktig roll för att säkerställa ett brett engagemang och resursanvändning över hela vårdsektorn.

6.8 Mobilitet och kompetenshöjande forskningsinsatser inom omvårdnad

Angående möjligheten att utöka förenade anställningar ställer sig Linköpings kommun positiv till förslaget med ett förbehåll då vi anser att den dubbla anställningstillhörigheten hos både lärosäte och vårdgivare helt ska övergå till att endast ligga hos lärosätet då forskningen är utgångspunkten för anställningen och pågår i regel under flertalet år. Den kliniska anknytningen är viktig och en riktad koppling till en vårdgivare under forskningsperioden är avgörande.

VULF-avtalet inkluderar specifik finansiering för forskarmeritering för sjuksköterskor, vilket möjliggör en ytterligare integration av forskningsaspekten för att stärka kompetensutvecklingen. En risk föreligger dock att en starkare inriktning på forskning kan leda till att fokus från den praktiska och kliniska utbildningen delvis förskjuts. Det är viktigt att balansen mellan teoretisk och praktisk utbildning upprätthålls.

7.1 Nationellt IT stöd

Linköpings kommun *instämmer delvis i utredningens bedömning* att utvecklingen av ett nationellt IT-stöd för verksamhetsförlagd utbildning är nödvändigt för att förbättra planeringsprocessen och matchningen mellan studenter och VFU-platser. Beaktas bör göras att IT-stödet ska vara heltäckande kring arbetspraktik och inte specifikt för endast VFU för att uppnå en helhetsbild för mottagande verksamheter, därtill bör ägandeskapet ses över.

Linköpings kommun ser en risk med att högskolerådet föreslås vara ägare av ett nationellt IT-stöd, då det dels riskerar att främst gynna lärosätenas behov och dels riskerar begränsa möjligheten att koordinera fler praktikformer än VFU för Sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor och eventuellt övriga VFU-platser. För att skapa ett system som är användbart för samtliga parter, är det avgörande att regioner, kommuner, privata vårdgivare samt lärosäten gemensamt är involverade i kravställningen och utvecklingen av systemet. Detta säkerställer att systemet möter de olika aktörernas behov och förbättrar effektiviteten i hanteringen av VFU och övriga former av praktik.

Genom att standardisera processen för VFU och övrig praktik minskar behovet av administration inom varje organisation. Detta leder till bättre användning av resurser och minskade kostnader för alla involverade parter, vilket underlättar en övergripande och långsiktig planering och stabiliserar VFU-processen. Dock innebär inte ett IT-stöd att praktikprocessen fungerar, det är ett verktyg som kräver att fungerande samverkansstrukturer mellan alla inblandade aktörer för att nå optimal funktion.

Redan idag finns etablerade IT-system på marknaden som omfattar samtliga former av praktik, såsom PRAO, APL, LIA, VFU samt arbetsmarknadspraktik. Linköpings kommun använder Praktikplatsen.se som är framtaget av Göteborgsregionen. Samtliga skolformer, utbildningsanordnare och utförare (både egen regi och privata) inom vård och omsorg m fl branscher är anslutna till systemet och i dagsläget är det kommunen som finansierar verktyget. Detta innebär att kommunen kan styra samtliga utbildningsanordnare och arbetsgivare som verkar i vårt geografiska område att ansluta sig till systemet. Arbetsgivarna som mottager studenter/elever/praktikanter från olika utbildningsnivåer har genom systemet en helhetsbild som möjliggör för verksamheterna att balansera mottagandet och göra en stabil och långsiktigt hållbar planering.

När systemets huvudman är kommunen kan transparens och neutralitet uppstå. Vikten av att behandla alla utbildare och arbetsgivare likvärdigt och objektivt i systemet samt att skapa samverkansforum mellan alla inblandade parter är en framgångsfaktor och har effektiviserat praktiksamordningen.

Att systemanvändningen är kostnadsfri för utbildningsanordnare och arbetsgivare underlättar nyttjandet av IT-stödet och den manuella hanteringen av praktikplatser kan undvikas. Risk föreligger att parter avstår deltagande i IT-stödet om det är frivilligt och innebär en kostnad. Konsekvensen kan bli att parallella processer uppstår och idén om effektiv samordnad administration går förlorat till förmån att återgå till manuell hantering.

Att använda hela landet som potentiella platser för VFU kan innebära problem och utmaningar, särskilt med avseende på närprincipen, som syftar till att ge studenter möjlighet att genomföra sin utbildning nära sin hemort eller studieort. Linköping kommun instämmer inte med utredningen att studenterna ska kunna välja fritt var VFU genomförs i landet. Utbildningarna skiljer sig mycket åt i studieupplägg och pedagogisk inriktning, vilket komplicerar genomförande av VFU för både handledare och student.

8. Regioners och kommuners medverkan i högskoleutbildning

Linköpings kommun *delar utredningens uppfattning* om att en lagstadgad skyldighet för regioner och kommuner att medverka i utbildning inte är den mest effektiva vägen framåt. Istället är det frivillig samverkan och avtal, som tar hänsyn till lokala behov och förutsättningar, att föredra. I nuläget är kompetensförsörjningen och undervisningen inom sjuksköterskeprogrammen ett tydligt delat åtagande mellan regioner, kommuner och lärosäten. Denna samverkan är grundad på ömsesidig förståelse och gemensamma mål som strävar efter att både höja utbildningskvaliteten och säkerställa kompetensförsörjningen.

Linköpings kommun betonar vikten av att fokus behöver ligga på att utveckla kvaliteten på VFU-placeringar genom att stärka handledare och strukturer för att uppnå förbättrad samverkan och resursutnyttjande, snarare än att enbart ha som mål att öka intaget till utbildning och antalet VFU-platser.

9. Privata vårdgivares medverkan i verksamhetsförlagd utbildning

Linköpings kommun *instämmer till största del i utredningens* bedömning att privata vårdgivares medverkan i utbildning bör främjas men inte regleras i lag. Linköpings kommun anser dock att det kan finnas situationer där en viss grad av reglering är nödvändig för att säkerställa en jämn fördelning av utbildningsansvar över hela sektorn. Genom ett utökat nationellt stöd vid upphandling och avtalsformulering med privata vårdgivare kan likvärdiga villkor säkerställas för VFU inom privata vårdgivare och en enhetlig utbildningsmiljö skapas och en jämn fördelning av mottagande av VFU uppnås i hela vård- och omsorgssektorn.

10. Konsekvenser

Linköpings kommun *instämmer i utredningens* bedömning av de positiva konsekvenserna av de föreslagna åtgärderna. De föreslagna förändringarna kommer att ha en positiv inverkan på kompetensförsörjningen, kvaliteten på utbildningen, och i slutändan på patientsäkerheten och vårdkvaliteten.

Utbildningsanordnare och hälso- och sjukvårdens aktörer behöver gemensamt verka för att få fler sökande till utbildningen, utan allt för låga intagningspoäng vilket kan påverka studenternas förmåga att genomgå utbildningen, genom attraktiva utbildningar och villkor, marknadsföring av den framtida yrkesrollen och med en god genomströmning på utbildningen där studenterna anställs efter examen. .

Handläggningen av remissyttrande

Beslut om detta yttrande har fattats av vård- och omsorgsdirektör Sonja Erlandsson efter förarbete av tjänstepersoner inom förvaltningen. Samråd har skett med Linköpings universitets medicinska fakultet samt Region Östergötland och det finns en samsyn mellan parterna vad gäller yttrandet.

Linköping den 2024-05-20

Sonja Erlandsson

Vård- och omsorgsdirektör, Linköpings kommun